

XXII. MEZINÁRODNÍ KOLOKVIUM O REGIONÁLNÍCH
VĚDÁCH. SBORNÍK PŘÍSPĚVKŮ

22ND INTERNATIONAL COLLOQUIUM ON REGIONAL
SCIENCES. CONFERENCE PROCEEDINGS

Place: Velké Bílovice (Czech Republic)
June 12-16, 2019

Publisher: Masarykova univerzita (Masaryk University Press), Brno

Edited by:

Viktorie KLÍMOVÁ

Vladimír ŽÍTEK

(Masarykova univerzita / Masaryk University, Czech Republic)

Vzor citace / Citation example:

AUTOR, A. Název článku. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *XXII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách. Sborník příspěvků*. Brno: Masarykova univerzita, 2019. s. 1–5. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI.

AUTHOR, A. Title of paper. In Klímová, V., Žítek, V. (eds.) *22nd International Colloquium on Regional Sciences. Conference Proceedings*. Brno: Masaryk University Press, 2019. pp. 1–5. ISBN 978-80-210-9268-6. DOI.

Publikace neprošla jazykovou úpravou. / Publication is not a subject of language check.

Za správnost obsahu a originalitu výzkumu zodpovídají autoři. / Authors are fully responsible for the content and originality of the articles.

© 2019 Masarykova univerzita
ISBN 978-80-210-9268-6 (online : pdf)

DOI: 10.5817/CZ.MUNI.P210-9268-2019-75

PODPORA VÝZKUMNÝCH AKTIVIT V CESTOVNÍM RUCHU Z GRANTOVÝCH NÁSTROJŮ EU

Support of research activities in tourism from the EU grant tools

ONDŘEJ REPIK

Katedra regionální ekonomie a správy | *Depart. of Regional Economics and Administration*
Ekonomicko-správní fakulta | *Faculty of Economics and Administration*
Masarykova univerzita | *Masaryk University*
✉ *Lipová 41a, 602 00 Brno, Czech Republic*
E-mail: ondrej.repik@econ.muni.cz

Anotace

Článek je věnován problematice podpory výzkumných aktivit v cestovním ruchu z veřejných zdrojů s důrazem na grantové rámce Evropské Unie. Obecně je podpora cestovního ruchu z veřejných prostředků poměrně často předmětem odborných debat a podpora výzkumné činnosti v cestovním ruchu není výjimkou. Stejně jako jsou významné ekonomické a celospolečenské dopady cestovního ruchu, obdobně živé jsou i diskuse kolem jeho podpory. Nicméně většina autorů se shoduje, že výzkum cestovního ruchu je nezbytný a zásadním způsobem ovlivňuje jeho další rozvoj, chování aktérů a podobu institucí v cestovním ruchu. Základ článku tvoří sumarizace zjištění z provedené analýzy, zda existují příležitosti pro financování výzkumných aktivit z grantových nástrojů EU a jaké jsou podmínky pro jejich získání. Součástí článku je také sumarizace hlavních názorů a přístupů, které zaznávají v odborné literatuře. Cílem článku je sumarizovat informace o možnostech podpory výzkumu v cestovním ruchu a zahájit odbornou diskusi, zda je tato podpora poskytována v adekvátní míře a zda je vůbec potřebná. V průběhu zpracování článku byly použity metody induktivně-deduktivní, dále komparace, deskripce, abstrakce a analogie.

Klíčová slova

cestovní ruch, výzkum, univerzitní pracoviště, grantové programy EU, veřejná podpora

Annotation

The article deals with the support of research activities in tourism from public resources with an emphasis on European Union grant frameworks. In general, public support of tourism is quite often subject of expert debates and support of tourism research is no exception. Just as there are significant economic and social impacts of tourism, discussions about its support are similarly alive. However, most authors agree that tourism research is essential and strongly influences its further development, actor behavior and the form of tourism institutions. Basis of this article consists of summarizing the main findings from analysis, if there are opportunities for funding research activities from EU grant instruments and what are the conditions for obtaining them. Article also summarizes the main opinions and approaches that are expressed in expert literature. The aim of this article is to summarize information on possibilities of supporting research in tourism and to start professional discussion on whether this support is provided in an adequate level and whether it is necessary at all. In the text of this article there were used induction-deductive methods, methods of comparison, description, abstraction and analogy.

Key words

tourism, research, universities, EU grant programmes, public support

JEL classification: H20, I23, O30, R58, Z30

Úvod

Cestovní ruch má obrovský celospolečenský a ekonomický význam, přičemž zasahuje do mnoha odvětví ekonomiky a nejrůznějších lidských aktivit. V této souvislosti se často mluví o nejvýznamnějším rysu cestovního ruchu, kterým je průřezovost. Ta je jednak opěvována a vyzdvihována v souvislosti s vlivem cestovního ruchu na kvalitu lidského života a celou řadu ekonomických aktivit. Na druhou stranu lze toto specifikum cestovního ruchu chápat také jako jeho roztržitost a nejednotnost. Někteří odborní autoři uvádí, že cestovní ruch je ve společnosti a v ekonomice přítomen všude a zároveň nikde. I z tohoto důvodu je vědecko-výzkumná činnost v cestovním

rchu dlouhodobě tématem pro mnoho odborných diskusí. Někteří autoři dokonce polemizují, zda je cestovní ruch skutečně tak významný a specifický a je účelné, aby byl samostatnou vědní disciplínou.

Cestovní ruch je pro mnoho autorů jen jakýmsi výsekem jiných ekonomických aktivit člověka a proto mu není třeba věnovat samostatnou neboli jakkoli speciální pozornost. Vědecko-výzkumná činnost cestovního ruchu je součástí studia jiných ekonomických odvětví a společenských aktivit. Další část odborné veřejnosti souhlasí, že cestovní ruch je skutečně průřezový a je ze své podstaty součástí mnoha jiných odvětví, nicméně jeho další specifika jsou natolik významná, že je důležité věnovat samostatnou pozornost tomuto fenoménu a zkoumat jej jako samostatnou vědní disciplínu. Tyto dva pohledy se následně promítají také do diskusí a přístupů, zda by měl být výzkum v cestovním ruchu podporován z veřejných zdrojů, zda je potřebný a efektivní.

Podpora výzkumu v cestovním ruchu je součástí politiky cestovního ruchu, přes kterou veřejný sektor ovlivňuje celou oblast cestovního ruchu. Využívá k tomu nejrůznější nástroje, s nimiž operují nositelé, kteří fungují v určité institucionální struktuře. Obecně jsou v cestovním ruchu z veřejných grantů podporovány především rozvojové projekty, a to jak na národní tak i mezinárodní úrovni. Staví se nové cyklostezky, rekonstruují památky, podporují se marketingové aktivity pro zvýšení informovanosti návštěvníků, podporují se snahy o síťování aktérů v cestovním ruchu a jejich spolupráci na úrovni destinací, apod. Vedle toho podpora výzkumných aktivit v cestovním ruchu není až tak významná. Znatelná je především z národních zdrojů skrze programy podpory výzkumu na vysokých školách. Na mezinárodní úrovni konkrétní výzvy pro výzkum v cestovním ruchu také téměř chybí a jejich podporu lze získat pouze skrze vazbu na jiné oblasti podpory, které budou hlavním tématem podpořených projektů. Cestovní ruch a jeho výzkumné aktivity tak u většiny projektů stojí jako přívažek k výzkumným aktivitám v rámci jiných společenských či humanitních oborů a témat.

Následující text obsahuje jednak rešerši odborné literatury, která se problematice výzkumu v cestovním ruchu věnuje. Srovnávat zde lze přístupy vybraných autorů, kteří se na toto téma dívají z odlišných úhlů pohledu. Druhá část článku je věnována reálným možnostem, jak na evropské úrovni výzkum cestovního ruchu podpořit, zda tyto možnosti vůbec existují, jaké jsou podmínky a také bariéry. Cílem článku je sumarizovat informace o možnostech podpory výzkumu v cestovním ruchu a zahájit odbornou diskusi, zda je tato podpora poskytována v adekvátní míře a zda je vůbec potřebná. V průběhu zpracování článku byly použity metody induktivně-deduktivní, dále komparace, deskripce, abstrakce a analogie.

Metodika výzkumu

V rámci zvoleného tématu byla provedena analýza možností financování výzkumných aktivit v cestovním ruchu. Autor vycházel především z priorit, které si každý grantový rámec EU stanovuje a také z cílení a nastavení konkrétních výzev, které byly v posledních 5 letech v rámci programů EU vyhlášeny. Zdrojem těchto informací byly především informační servery jednotlivých programových rámců. Každý grantový program má své webové stránky, kde jsou informace o výzvách průběžně zveřejňovány. Tyto nástroje jsou většinou pod správou řídicího orgánu daného programu a financovány jsou z balíčku technické pomoci, která je pro daný program vyčleněna. Současně byly sumarizovány a analyzovány informace uváděné na dalších on-line nástrojích, jejichž zřizovateli jsou nejrůznější instituce, které tyto informace sbírají a rozesílají svým odběratelům a registrovaným uživatelům. V neposlední řadě existují nástroje, které jsou podporovány nebo přímo zřizovány Evropskou komisí. Mezi tyto nástroje patří například Funding & Tenders Portal (do roku 2018 s názvem Participant Portal).

Priority stanovené určitým grantovým schématem vytváří jejich základní rámec a účel, na který navazují stanovené cíle programu. Konkrétní výzvy pak definují podmínky pro čerpání, určují prioritní oblasti, které daná výzva naplňuje, určují profil potenciálního žadatele a vymezují alokaci výzvy prostorově. Autor zkoumal možnosti podpory výzkumu v cestovním ruchu na vzorku nejvýznamnějších programů, které jsou pro subjekty z České republiky dosažitelné a relevantní. Současně bylo zkoumáno, zda se téma výzkumu v rámci cestovního ruchu objevuje mezi již podpořenými projekty.

Rešerše odborné literatury

Cestovní ruch je celosvětově atraktivním předmětem zkoumání pro řadu odborných autorů. Drtivá většina autorů, kteří se věnují výzkumné činnosti v cestovním ruchu, pochází z univerzitního prostředí. Nicméně cestovní ruch je vysoce průřezový obor a jeho přesahy do dalších vědních oborů a dalších tradičních výzkumných témat jsou obrovské. Už z podstaty cestování jako formy trávení volného času je neoddiskutovatelná spojitost například s dopravními tématy, zdravotnictvím, sociologickými a demografickými aspekty, nehledě na ekonomický rozměr cestovního ruchu a jeho vliv na kvalitu života a spokojenost obyvatel. Průřezovost cestovního ruchu ve svých knihách zdůrazňuje většina významnějších světových autorů (jako jsou Copper, Fletcher, Gilbert a Wanhill, 1993,

Hall a Jenkins, 1995, Elliott, 1997, Sharpley a Telfer, 2002, Veal, 2002, Hall a Page 2006, apod.). Výzkum v cestovním ruchu tak může být mimořádně košatý, diferencovaný, ale bohužel také roztráštěný.

Jak je již uvedeno výše, tak kvůli širokému záměru a průřezovosti cestovního ruchu někteří z autorů odborné literatury dokonce pochybují, zda by měl být cestovní ruch samostatnou vědní disciplínou, v níž by měl být realizován jakýkoli výzkum. Tvrdí, že cestovní ruch je sice zajímavým a významným společenským a ekonomickým fenoménem, nicméně ze své podstaty je pouze jakýmsi výsekem v určitých problémových oblastech. Cestovní ruch není nutno z tohoto pohledu samostatně zkoumat a spíše by se měly jeho specifika odrazit ve výzkumu jiných tematických oblastí, do kterých má logický přesah. Hall a Jenkins (1995) k tomu uvádějí, že je často k cestovnímu ruchu přistupováno tak, jako by to byl všelék na jakékoli ekonomické, regionální či strukturální problémy, což významně určuje i volbu předmětu zkoumání v cestovním ruchu a přístupy k tomuto výzkumu. Většina odborných autorů se ovšem ve finále shoduje v tom, že cestovní ruch má svá specifika, která jsou natolik významná, že je třeba mu věnovat zvláštní pozornost a své místo cestovní ruch jako vědecko-výzkumná disciplína určitě má (Botterill a Platenkamp, 2012).

V rámci výzkumné činnosti v cestovním ruchu se nejčastěji objevují následující témata (Pearce, 2012):

- destinační organizace a jejich management,
- kvalita lidského kapitálu v cestovním ruchu,
- problematika síťování aktérů (spolupráce) v cestovním ruchu,
- destinační marketing,
- politika cestovního ruchu,
- výstavba a obnova veřejné infrastruktury.

V rámci akademických diskusí je často řešena otázka postavení veřejného sektoru v cestovním ruchu a podoba politiky cestovního ruchu tak, jak je nastavena a realizována jejími nositeli. Této problematice je věnováno mnoho odborných statí a analýz, v nichž je neustále řešeno, zda jsou zásahy státu do cestovního ruchu nevyhnutelné a efektivní. Jedná se o výzkumné téma, které sice není vlastní pouze cestovnímu ruchu a podobné diskuse se objevují také v případě dalších ekonomických aktivit a oblastí, nicméně konkrétně v cestovním ruchu se těmto debatám věnuje poměrně široká skupina odborných autorů, kteří se přou ve svých argumentech. Z pohledu výzkumu v cestovním ruchu pak v podstatě platí, že čím silnější je postavení veřejného sektoru v cestovním ruchu, tím významnější a nepostradatelný je také výzkum v této oblasti.

Elliott (1997) například tvrdí, že je už z historického vývoje patrné, že oblast cestovního ruchu není schopna existovat bez zásahů veřejného sektoru, přičemž výzkum v cestovním ruchu je potřebný a nezbytný. Na druhou stranu Page (2007) požaduje redukci zásahů veřejného sektoru na minimum. V jeho podání je veřejný sektor narušitelem tržního mechanismu, jehož činnosti vznikají neustále nové a nové instituce, které do cestovního ruchu zasahují, a které ke své činnosti vyžadují neustále více úředníků. Jedná se o střet dvou názorových proudů, z nichž každý má mezi autory své zastání a argumenty.

Orientace výzkumu v rámci cestovního ruchu je v České republice obdobná, jako je tomu v západoevropských zemích. I zde je často předmětem výzkumu postavení a úloha veřejného sektoru (jeho jednotlivých institucí). Zkoumány jsou jednotlivé parametry politiky cestovního ruchu, efektivnost aktivit jednotlivých aktérů jako nositelů této politiky, struktura nositelů a míra koncepčnosti při realizaci této politiky. Postavení veřejného sektoru je v cestovním ruchu v České republice velmi výrazné a proto poutá tolik pozornosti výzkumníků. Neustále jsou analyzovány jednotlivé kroky veřejného sektoru na všech úrovních veřejné správy, zkoumána je efektivnost vynaložených prostředků a to, jakým způsobem veřejný sektor přispívá k odstraňování nebo alespoň minimalizaci bariér, které brání cestovnímu ruchu v dalším rozvoji a zároveň jsou mu vlastní. Výzkumná a akademická sféra také často plní úlohu konzultační a odbornou při formulaci rozvojových strategií a koncepcí cestovního ruchu.

Celá řada domácích autorů se věnuje také tématu síťování a tvorbě klastrů v cestovním ruchu. Podle těchto autorů je totiž tou největší brzdou a nevýhodou pro cestovní ruch právě nedostatečná a neefektivní spolupráce a komunikace mezi jednotlivými aktéry (podnikateli, residenty, destinačními organizacemi, informačními centry, zájmovými spolky, institucemi veřejného sektoru, apod.). Přitom s postupující globalizací a tlakem na růst konkurenceschopnosti destinací se zvyšuje význam především spolupráce aktérů v destinaci (jejich síťování). Hall a Page (2006) například tvrdí, že v cestovním ruchu jde především o nedostatek informací na straně nabídky i poptávky. Úlohou veřejného sektoru je pak alespoň částečně vyrovnávat tuto informační asymetrii, která způsobuje, že se tržní subjekty nerozhodují nejefektivněji (zde je například velmi významné postavení marketingu cestovního ruchu). A právě síťování, komunikace a spolupráce jsou důležité také v případě realizace výzkumných aktivit v cestovním ruchu. Je v zájmu celého odvětví, aby se univerzity a výzkumné instituce spojovaly a spolupracovali na společných projektech.

V neposlední řadě se několik výzkumných pracovišť v České republice věnuje také tržní stránce cestovního ruchu, přičemž předmětem jejich výzkumné činnosti jsou především podnikatelské aktivity, systémy řízení kvality, marketing v cestovním ruchu z pohledu tržních aktérů, otázky spojené s kvalitou lidského kapitálu v cestovním ruchu a jeho kultivací. Tematicky se tento výzkum objevuje hlavně u soukromých vysokých škol, jejichž studenti a absolventi hledají uplatnění právě u soukromých subjektů podnikajících v cestovním ruchu. Z výše uvedeného vyplývá, že stejně jako je roztržštěný samotný cestovní ruch, tak je výrazně diverzifikovaný také výzkum v této oblasti. Tento fakt ještě více akcentuje potřebu spolupráce a síťování výzkumných organizací v cestovním ruchu. Příkladem dobré praxe zde může být například platforma s názvem Společnost vědeckých expertů cestovního ruchu SVECR, která dobrovolně propojuje odborníky z řad univerzitních pracovišť s odborníky z profesních sdružení či aplikační sféry.

Výsledky provedeného šetření

Obecně je výzkum na evropské úrovni podporován především skrze program Horizon 2020 (dále také jen H2020), který je členěn do několika úrovní. Podporu zde získají jak inovační projekty malých a středních podniků (SME instrument) tak také výzkumné projekty primárně vysokých škol a výzkumných ústavů. Současně má H2020 definován tzv. pracovní plán a priority, kde jsou vymezeny podporované tematické oblasti. Některé z typů grantů poskytované v rámci H2020 jsou vysoce prestižní a označují se za excelentní vědu. V rámci struktury H2020 jsou některá z témat akcentována natolik, že jim byly vytvořeny samostatné grantové rámce, mezi které například spadá Shift2Rail na podporu výzkumných aktivit v železniční dopravě v Evropě. Cestovní ruch jako téma a oblast podpory nevystupuje v žádné části H2020 a ani zde v podstatě není nijak zmiňován. Nicméně opět svou průřezovostí do mnoha podporovaných témat zasahuje a lze jej na tato témata navázat (například již zmiňované Shift2Rail). Většinou tak je podpora výzkumných aktivit v cestovním ruchu z H2020 spíše otázkou správného pohledu projektového a výzkumného týmu a hledání přesahů cestovního ruchu do jiných oborů a témat.

Vedle programu H2020 na evropské úrovni existují také další grantové rámce, které výzkumné aktivity a spolupráci ve výzkumu cíleně podporují. Ani zde ovšem není cestovní ruch vyloženě zmíněn jako prioritní oblast podpory. Buďto se jedná o tematické programy podpory (například Erasmus+ nebo programy LIFE a COSME), které jsou pod přímou správou Evropské komise, nebo se jedná o programy cílené na podporu určitého vymezeného území v Evropě (například programy Interreg nebo Fondy EHP a Norska). Z těchto programů je podporována celá řada aktivit výzkumných pracovišť, které sice nejsou na první pohled čistým výzkumem, ale jedná se o podpůrné aktivity, jejichž prostřednictvím se například navazuje spolupráce ve výzkumu, vytvářejí se sítě partnerských institucí nebo se získávají data pro výzkum.

Možná paradoxně, ale téma cestovního ruchu se v těchto programech také hůře prosazuje. Tyto grantové rámce jsou totiž úzce tematicky orientované a není proto možné cestovní ruch aplikovat jako související problematiku. Navíc se najdou vždy jiné obory, které jsou pokládány za důležitější, a podpora projektů v těchto oblastech dostane téměř vždy přednost. Současně se zde projevuje velká bolest výzkumu v cestovním ruchu na evropské úrovni, kterou je chybějící struktura a spolupráce kvalitních univerzitních či jiných výzkumných pracovišť se specializací na cestovní ruch. Řada programů vyžaduje k jejich podpoře totiž určitý počet partnerů. Výzkum v cestovním ruchu tak může být z těchto programů podpořen v podstatě pouze jako součást rozvojových aktivit v cestovním ruchu a například univerzita zde může být pouze jedním z několika odborných partnerů s často jen konzultační rolí.

Další příležitosti pro podporu výzkumných aktivit poskytují operační programy, které jsou nastavovány v jednotlivých programových obdobích na národní úrovni jednotlivých členských zemí EU. Věda, výzkum, inovace a vzdělávání jsou přitom ve většině zemí zastoupeny prostřednictvím samostatných operačních programů (někdy i více operačních programů). Takto je nastaven systém podpory výzkumu také v České republice. V minulosti zde fungovaly dva programy – Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost OP VK a Operační program Výzkum a vývoj pro inovace OP VaVpI. V současném programovém období je výzkum obecně podporován z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání OP VVV.

Grantová podpora směřující do výzkumu prostřednictvím programu OP VVV je v podstatě momentálně tou nejzásadnější, jaká v České republice existuje. Podpora z operačních programů nejen, že pomáhá vybudovat výzkumnou infrastrukturu, je ale také například nástrojem pro přitáhnutí kvalitních zahraničních vědců do České republiky nebo pro nastartování spolupráce s významnými výzkumnými institucemi v Evropě. Podpora ze strukturálních fondů EU tak přináší do výzkumu nejen kvantitu v podobě finančních prostředků, ale ve výsledku také kvalitu v podobě růstu počtu kvalitních vědecko-výzkumných výstupů. Obecně je tato podpora vnímána jako nástroj pro srovnání výzkumného potenciálu napříč členskými zeměmi EU. Naproti tomu projekty H2020 jsou vnímány jako nástroj pro podporu těch nejlepších z nejlepšího v oblasti výzkumu.

Bohužel pro cestovní ruch a také pro všechny společenské a humanitně orientované obory je v rámci podpory ze strukturálních fondů momentálně znát vysoký nepoměr přiznané podpory oproti přírodovědným oborům. Doposud dostávali při hodnocení projektů téměř vždy přednost projekty tvrdé vědy (přírodní vědy) oproti měkkým vědním oborům. Souvisí to zřejmě s povrchnějším vnímáním problémů ve společnosti, kdy například výzkum rakoviny byl nadřazován výzkumu v oblasti sociologie, demografie či ekonomie. I přesto, že se jedná o zcela nesrovnatelné obory a jejich výzkum. Soutěž sebelepších projektů z měkkých věd s projekty přírodovědnými byla proto vždy předem ztraceným časem. Až nyní, téměř na konci programového období 2014 - 2020, se situace začíná trochu srovnávat a nové výzvy jsou již vyhlášovány s předem nadefinovanými tematickými oblastmi, v nichž bude podpořen vždy minimálně jeden projekt v každém tématu. Přitom se zde objevují i vyložené společenskovední témata. Nutno dodat, že program H2020 a jeho výzvy jsou takto nastavovány dlouhodobě.

Z výše uvedeného vyplývá, že podpora výzkumných aktivit v cestovním ruchu z operačních programů v České republice byla a stále je téměř nemožná. Cestovní ruch se samozřejmě objevoval v jednotlivých programech jako důležité téma, ale podporovány byly vyloženě rozvojové aktivity (budování infrastruktury), aktivity na podporu marketingu a managementu destinací, případně projekty na podporu vzdělávání v cestovním ruchu. Jedinou šancí pro podporu výzkumných aktivit tak bylo, že se cestovní ruch stal součástí výzkumného projektu, jehož tematické ladění bylo na první pohled zcela odlišné a cestovní ruch se sem dostal jen jako související fenomén. Nejvýznamnějším zdrojem podpory výzkumných aktivit v cestovním ruchu jsou tak dlouhodobě především interní grantové rámce jednotlivých univerzitních pracovišť a programy na podporu výzkumu spravované MŠMT a financované výhradně ze státního rozpočtu ČR.

Závěr

Stejně jako je téměř všudypřítomný a průřezový cestovní ruch, tak stejné v podstatě platí také pro podporu výzkumných aktivit v cestovním ruchu. Tam, kde jsou podporovány výzkumné aktivity v rámci společenských a humanitních věd, tak lze na řadu z nich napasovat alespoň určitou část či přístup, který spadá do cestovního ruchu. Na druhou stranu se ale cestovní ruch nikde neobjevuje jako oblast, jejíž výzkum by měl být samostatně a cíleně podpořen. Výzkumné aktivity tak v drtivé většině případů naleznou podporu pouze jako součást jiného společensky či humanitně orientovaného projektu, ve kterém je cestovní ruch prohlášen za zajímavý fenomén, který do předmětné oblasti výzkumu zasahuje, a proto je dobré se věnovat i tomuto výseku. Poměrně široce je věnován prostor například podpoře dopravní problematiky, demografických trendů nebo životnímu prostředí, přičemž existuje vždy určitá souvislost cestovního ruchu s danou problematikou. Obecně tak lze konstatovat, že výzkum v cestovním ruchu je podporován v mnoha programových rámcích EU a zároveň v žádném z nich.

Literatura

- [1] BOTTERILL, D., PLATENKAMP, V. *Key Concepts in Tourism Research*. London: SAGE Publications Ltd, 1. vydání, 2012, 200 stran, ISBN 1848601751.
- [2] COOPER, Ch., FLETCHER, J., GILBERT, D., WANHILL, S. *Tourism: Principles and Practice*. Nakladatelství Prentice Hall, Longman, 2. vydání, 1993, 513 stran, ISBN 027368406X.
- [3] ELLIOTT, J. *Tourism: Politics and Public Sector Management*. London: Routledge, 1997, 279 s. ISBN 0415071577.
- [4] HALL, C. M., JENKINS, J. M. *Tourism and Public Policy*. 1st ed. London: Thomson, c1995, 116 s. ISBN 1861529988.
- [5] HALL, C., PAGE, S. *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*. 3rd ed. London: Routledge, c2006, xxi, 427 s. ISBN 0415335604.
- [6] PAGE, S. *Tourism management: managing for change*. 2nd ed. Amsterdam: Elsevier, 2007, xxi, 473 s. ISBN 9780750682053.
- [7] PEARCE, D., G. *Frameworks for Tourism Research*. Oxfordshire: CABI, 1. vydání, 2012, 195 stran, ISBN 978-1-84593—898-7.
- [8] SHARPLEY, R., TELFER, D. J. *Tourism and Development: Concepts and Issues*. Clevedon: Channel View Publications, c2002, viii, 397 s. ISBN 1873150342.
- [9] VEAL, A. J. *Leisure and Tourism Policy and Planning*. 2nd ed. Wallingford: CABI, 2002, xiv, 288 s. ISBN 0851995462.

Příspěvek byl zpracován v rámci projektu s názvem Udržitelnost destinace pod tlakem globálních trendů v cestovním ruchu (UDECR), MUNI/A/1166/2018.